

Gezinshuizen in Nederland

Peer van der Helm, Chris Kuiper & Anna Dekker

23 mei 2017

Ieder bewust wezen streeft naar autonomie, verbondenheid en groei (Ryan & Deci, 2017; Schermer, 2015). Onze samenleving heeft de taak om kinderen die niet kunnen opgroeien in hun eigen gezin weer hoop te geven op deze basisbehoeften om op te kunnen groeien. Dat kan door te voorzien in een plek om te wonen met een stabiel en positief thuisklimaat en voldoende verbindingen met betekenisvolle anderen zoals de biologische ouders, familie en vrienden, maar ook school, hobby's en vrije tijd, nodig voor sociaal-emotionele- en persoonsontwikkeling.

De transitie (overplaatsing) van het eigen gezin naar een vervangende woonplek is zeer ingrijpend. Belangrijk is derhalve dat het vervolgetraject gepaard gaat met zo min mogelijk nieuwe transities. Want iedere transitie veroorzaakt voor het betreffende kind veel stress en het gevoel afgewezen te worden en een nieuwe zoektocht naar 'bij wie hoor ik eigenlijk'. In Nederland zijn er grofweg drie vormen van zorg; drie soorten plekken om te wonen en op te groeien te onderscheiden (pleegzorg, gezinshuizen en residentiële instellingen), waarbij pleegzorg als eerste is aangewezen. Maar niet ieder kind past in een pleeggezin, zeker niet wanneer de zorgbehoefte groot is en professioneel ouderschap geïndiceerd is. In sommige gevallen kan gedrag van kinderen aanleiding geven tot (tijdelijke) plaatsing in een residentiële instelling, maar de nadelen daarvan zijn in verband met wisselende opvoeders (meestal pedagogisch medewerkers).

Uit gesprekken met gezinshuisouders, maar ook met de inspectie Jeugdzorg blijkt dat er veel verschillende visies bestaan op wat een gezinshuis nu eigenlijk is. We gaan uit van de omschrijving uit [Factsheet Gezinshuizen](#): Gezinshuizen zijn een vorm van zorg voor jeugd die valt onder de Jeugdwet (tot januari 2015 Wet op de Jeugdzorg) of de AWBZ.

Het is een kleinschalige woonvorm waar één of meerdere jeugdigen (meestal 3 tot 6) tussen de 0 en 24 jaar opgenomen worden in het eigen gezin van de gezinshuisouder(s). In het gezinshuis bieden gezinshuisouder(s) - op een professionele wijze- 24 uur per dag, 7 dagen in de week verzorging, opvoeding en begeleiding aan de jeugdigen. Minimaal één van de beide ouders ontvangt een salaris of vergoeding voor zijn/haar werk als gezinshuisouder.

Gezinshuizen kunnen die stabiele 'gewone' plek bieden, zelfs aan kinderen met ernstige beperkingen en recent onderzoek heeft uitgewezen dat gezinshuizen in staat zijn nieuwe transities te voorkomen. Het opvoeden en opgroeien is een opgave met risico's en tevens een moeilijke opgave: opvoeden kan niet door geweld, ('gras groeit niet door er aan te trekken') maar alleen door liefde, professionele nabijheid en vasthoudendheid.

Als kinderen wordt gevraagd wat zij zelf willen is het antwoord vaak: 'gewoon zijn'. Het gewone leven is een van de belangrijkste uitgangspunten van een verblijf in gezinshuizen. Er komen steeds meer aanwijzingen dat het leefklimaat ook in de gezinshuizen belangrijk is voor de ontwikkeling van de jongere en diens gedrag, en ook voor vermindering van probleemgedrag (Bekken & Van der Helm, 2017).

Het aantal gezinshuizen en inhuisgeplaatste kinderen groeit.

Het aantal gezinshuizen is de afgelopen twee jaar met 30% gestegen. Het aantal zorgaanbieders van gezinshuizen is daarentegen nagenoeg gelijk gebleven (van 68 naar 70). Evenals voorgaande jaren zijn er nog steeds aanbieders die slechts één of twee gezinshuizen hebben. Aan de andere kant zijn er in 2016 vier organisaties met elk meer dan 40 gezinshuizen in hun zorgaanbod en nog eens vier organisaties met elk 20 tot 40 gezinshuizen.

Het aantal inhuisgeplaatste jeugdigen in de gezinshuizen is ten opzichte van 2014 gestegen met 50%. Een significant grotere stijging dan die van 2012 naar 2014; toen steeg het aantal inhuisgeplaatste jeugdigen met 3% (zie Factsheet Gezinshuizen, de aantallen in 2016). Er zijn signalen dat gemeenten kinderen liever plaatsen in gezinshuizen dan in instellingen, iets wat de recente groei van deze plaatsvervangende gezinsvorm zou kunnen verklaren (www.gezinspiratieplein.nl, 11 mei 2017).

In 2016 zijn er in totaal 70 (regionale) zorgaanbieders die samen tenminste 764 gezinshuizen aanbieden. Dat zijn gemiddeld 11,4 gezinshuizen per organisatie. In deze gezinshuizen zijn in 2016 ten minste 2.594 jeugdigen inhuisgeplaatst, per gezinshuis gemiddeld bijna '3,5 jeugdigen'. Het merendeel van de plaatsingen heeft een langdurig perspectief: 89,2%. Een veel kleiner deel betrof een crisis- of tijdelijke plaatsing (respectievelijk 4,8% en 6%).

Nog weinig onderzoek naar gezinshuizen, maar een belofte voor de toekomst

Er is betrekkelijk weinig onderzoek gedaan naar gezinshuizen (bijvoorbeeld in vergelijking tot de pleegzorg of residentiele zorg Lee & Thompson, 2008; Leloux-Opmeer, Kuiper, Swaab & Scholte, 2017) en de resultaten spreken elkaar soms tegen. Verder zien we in de praktijk dat plaatsing niet altijd lukt, en de reden daarvan zijn ook nog nauwelijks onderzocht (Leloux-Opmeer, 2017).

Er is al helemaal geen onderzoek bekend naar voorwaarden voor gezinshuisouders om het dikwijls moeilijke werk vol te kunnen houden. Gezien de grote vraag naar plaatsen in gezinshuizen is er daarom dringend onderzoek nodig om kinderen en gezinshuisouders te ondersteunen.

Er zijn vanuit de praktijk veel vragen die onderzoek verdienen. Hoe schep je een goed leef- en leerklimaat? Welke jongeren met welke problematiek zijn met name geschikt voor gezinshuiszorg? Hoe kunnen kinderen optimaal van deze kleinschalige vorm van zorg profiteren – en welke perspectieven kunnen we jongeren in het kader van trajectzorg bieden?

De lectoraten Residentiele Jeugdzorg (lector Peer van der Helm) en Transitie in de Jeugdzorg (Chris Kuiper) van Hogeschool Leiden gaan zich de komende jaren inzetten voor dit praktijkgerichte onderzoek om zowel medewerkers als kinderen te ondersteunen, zodat deze kinderen zicht op een betere toekomst krijgen. Deze onderzoeken zullen plaatsvinden in nauwe samenwerking met landelijke organisaties voor gezinshuizen, de beroepsvereniging voor gezinshuisouder, en andere hogescholen.

Voor meer informatie:

Lector dr. Peer van der Helm:
helm.vd.p@hsleiden.nl

Onderzoeker Anna Dekker MSc :
dekker.a@hsleiden.nl